

ISSN 0134—3289

Азәрбајчан МӘКТӘБИ

1979

3

дијатда јаратдығы ингилабла, һә-
јатда јаратдығы ингилабла бағла-
јыр. Јени инсаны тәрбијә едән ич-
тимай гурулушу, онун үстүнлүклә-
рини он плана чәкир; мәишәтә тә-
сирини хусуси гејд едир, мүасир ин-
санын мәишәтиндә јаранан ингила-
бы онун тәрбијәси үчүн әсас амил-
ләрдән бири кими гижмәтләндирир.
Бүтүн бунларын исә ичтимай шүүра
тәсирини башлыча шәрт һесап
едир. Бу, драматургун «Алмаз»
«Севил», «Фирузә» вә с. әсәрләрин-
дә өз бәдни ифадәсини даһа кәзәл
тапмышдыр. Ч. Чаббарлынын Ал-
маз вә Севил кими гәһрәманлары-
ны вахтилә бәзиләри гејри-реал,
әхлағ вә тәрбијәни позан, ән'әнәјә
зидд образлар кими дә гижмәтлән-
дирмишләр. Бәзиләри идди едир-
диләр ки, «Алмаз» јазылан илләр-
дә Азәрбајчан кәндиндә Алмазлар
типик гәһрәманлар дејилдирләр.
Доғрудан да ијирминчи илләрдә
Азәрбајчан кәндиндә Алмаз кими
кәнч, мүбариз, мәтин ирадәли гыз-
лар олдугча аз иди. Бунунла белә,
Ч. Чаббарлы бу образы өзүндән
ујдурмамышдыр. Сона ханым ха-
тирәләриндә јазыр ки, Чәфәр бу
әсәри јазаркән Гылызыја Алмаз
кими бир мүәллим кәлмишди. Чә-
фәр «Алмаз» әсәрини јазаркән һә-
јатда көрдүјү һәмнин гызын һәрәкәт-
ләриндән истифадә етмишдир.

Ч. Чаббарлынын исте'дады, сәнәт-
карлығ мәһарәти мәнз бу олмушдур
ки, о, ијирминчи илләрдә Азәрбај-
чан кәндиндә бармагла кәстәрилән
бу чүр јени инсанлары һамыдан әв-
вәл көрә билмиш. Алмазларын бө-
јүк кәләчәјинә мөһкәм инам бәслә-
миш вә ону мәнәббәтлә гәләмә алыб
бәдни јүксәклијә галдырмышдыр.
Белә гәһрәманлар һаггында о, «Се-
вил» әсәриндә Күлүшүн дили илә
бу чүр кәзәл вә бөјүк бир һәгигәти
ифадә етмишдир: «Мән индилик
күлүш, бөјүјүндә исә гәһгәһә ола-
чағам».

Ч. Чаббарлы јени, мүасир инса-
нын әхлағ вә тәрбијәсиндә һансы чә-

һәтләри өз әсәрләриндә кениш тәб-
лиғ етмишдир? Бу суалын чох гыса
чавабы беләдир ки, бөјүк драматург
өз кәнч вә мүасир гәһрәманларыны,
һәр шејдән әввәл, сосиалист Вәтә-
нимизин үстүнлүкләрини көрүб гиж-
мәтләндирән вәтәндаш кими тәсвир
етмишдир. Алмаз дејир: «Мән шу-
ралар өлкәсинин там һүгүлү бир
вәтәндашыјам. Сөз вердим, вәзифә
көтүрдүм, гуртарды. Бу бизим вә-
гәндашлығ борчумуздур» (Әсәрләри,
чидд 2, сәһ. 15). Вәтәндашлығ ләја-
гәти вә вәтәндашлығ борчу Чәфәр
Чаббарлынын кәнч гәһрәманлары-
да халға мәнәббәт, ичтимай мүлкиј-
јәтә мүнасибәт, әмәксевәрлик, тә-
шәббүскарлығ вә чәсарәтли олмағ, сә-
дагәт вә е'тибар, дөзүмлүлүк, елм
вә техниканын сирләринә јијәлән-
мәк, синфи дүшмәнә сонсуз нифрәт
вә гәзәб вә с. әхлағи сифәтләрлә
әлағәли вә вәһдәтдә тәсвир олунар.
Одур ки, Чәфәр Чаббарлынын әсәр-
ләриндәки јени вә мүасир инсанлар
өз тәшәббүскарлығы илә сечилир,
ајдын мәгсәд уғрунда мүбаризәләри
илә фәргләнирләр. Бу гәһрәманлар
јахшы баша дүшүрләр ки, сосиа-
лизм чәмијјәтин, шәхсијјәтин азад-
лығы, онун исте'дад вә гәбилиј-
јәтинин һәртәрәfli инкишафы
үчүн кениш имканлар ачмыш,
әлверишли шәраит јаратмышдыр.
Вәзифә — бунлардан сәмәрәли и-
стифадә етмәкдир. Будур, әсәрин
әввәлиндә савадсыз, әринин мү'ти
гулу олан Севил ајылмышдыр. О,
сәадәт вә хошбәхтлик јолуну ајдын
көрүр вә ораја чан атыр. Балашын
«һара кедирсән, Севил», суалына о
белә чаваб верир: «Сосиализмә,
фабрика! Мән орадан кәлмишәм,
ораја да кедирәм. Гадынларын азад-
лығ јолу орададыр!» (Әсәрләри,
I ч, 1968, сәһ. 402).

Бүтүн бү хусусијјәтләрә көрәдир
ки, Чәфәр Чаббарлынын кәнч мүс-
бәт гәһрәманлары өз әхлағ вә тәр-
бијәләринә көрә сечилир, башгала-
рындан фәргләнир вә нүмунә олу-
рлар.

Бейнәлхалл ушаг или

МӘКТӘБ ВӘ АЗӘРБАЈЧАН УШАГ ӘДӘБИЈАТЫ

Тофиг МАҺМУД

Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы ушаг әдәбијаты бөлмәсинин сәдри,
«Көјәрчин» журналынын баш редактору

МӘЛҮМДУР ки, 1979-чу ил
БМТ тәрәфиндән Бейнәлхалг
ушаг или е'лан едилмишдир.
Мәнз буна көрә дә инди ушаг вә
кәнчләр әдәбијаты нүмајәндәләри-
нин мәктәбләрлә әлағәси мәсәләси
даһа бөјүк актуаллығ кәсб едән вә
чидди сурәтдә гаршыда дуран проб-
лемдир; әлбәттә, белә бир әлағә
мөвчуддур, лакин бу, һәләлик гә-
наәтбәхш дејилдир. Һәмнин әлағә-
нин күчләнмәси, кенишләнмәси, да-
һа сых вә мөһкәм олмасы һаггында
дүшүнмәк, онларын гаршылығлы
достлуғуну, бирлијини јаратмағ
мәсәләсиндән чидди сөһбәт кедир.

Һәр һансы ушаг јазычысыны мү-
әллимә бәзәтмәк олар. Јазычынын
аудиторијасы даһа кениш вә бөјүк-
дүр. Әкәр мүәллим бир синифдә
дәрс кечирсә, јазычынын аудитори-
јасында бүтүн мәктәбләр, бу мек-
тәбләрин бүтүн синифләри вардыр.
Бу мәнәда онун үзәринә дүшән вә-
зифәләр даһа мәс'улијјәтли вә шә-
рәплидир.

Бөјүмәкдә олан кәнч нәслин тәр-
бијәси кими чох мүһүм бир ишдә
әдәбијат мәктәблә бирликдә аз рол
ојнамыр. ССРИ Јазычылар Итти-
фагы, еләчә дә бизим иттифағын
ушаг вә кәнчләр әдәбијаты бөлмә-
ләри бу мәсәләјә һәср олунамыш
мүшавирәләр, јығынчағлар кечи-
рирләр. Бүтүн бунлар мәнз әдәбиј-
јатла мәктәбин әлағәсинин ән пар-
лағ тәзаһүрләриндән биридир.

Тәсадүфи дејил ки, партијамыз
ушаг әдәбијатынын инкишафына
бөјүк диггәт вә гајғы кәстәрир.

Сов.ИКП МҚ вә ССРИ Назирләр
Советинин ушаг әдәбијатыны даһа
да инкишаф етдирмәк тәдбирләри
һаггында 1969-чу илдә гәбул етдик-
ләри гәрар бу гајғыја парлағ сүбу-
тур. Һәмнин гәрардан сонра совет
ушаг әдәбијатында јаранан дәји-
шникликләри көрмәмәк мүмкүн де-
јил. Ушаг әсәрләри үчүн мүкафат-
ларын ајрылмасы, үшријјатларда
онlara кениш јер верилмәси, китаб
һәфтәләринин кечирилмәси вә с.
тәдбирләр дә ушағлар, ушаг әдә-
бијатынын инкишафы, чичәкләнмә-
си үчүн партија вә һөкүмәтимизин
гајғысы демәкдир. Бу тәдбирләр-
дән сонра Азәрбајчан ушаг әдәбиј-
јатында да чанланма јаранмыш,
бир сыра марағлы вә дәјәрли әсәр-
ләр мејдана чыхмышдыр.

Букүнкү Азәрбајчан совет ушаг
әдәбијаты өз көкләри вә ән'әнәлә-
ри илә гәдим, зәнкин вә бөјүк бир
әдәбијатла сых бағлыдыр. Бу әдә-
бијатын бир чох габагчыл нүмајән-
дәләри билаваситә ушағлар үчүн
әсәрләр јаратмасалар да, онларын
тәрбијәси, әхлағы һаггында марағ-
лы фикирләр, мүлаһизәләр сөјлә-
миш, ибрәтамыз әһвалатлары, рәва-
јәтләри гәләмә алмышлар. Низами-
нин мәшһур поемаларында зәһмәт-
лә, гәһрәманлығла әлағәдар бир
чох эпизодлар јүксәк тәрбијәви ха-
рактер дашыјыр. Фүзулинин «Меј-
вәләрин бәһси» поемасы ушаг әдә-
бијатынын илк нүмунәләриндән са-
јыла биләр. С. Ә. Ширванинин,

М. Э. Сабирин, А. Сәһһәтин, С. С. Ахундовун, Р. Әфәндијевин, Ф. Көчәрлиннин, А. Шагинн, М. Сејидзадәнин, Ә. Абасовун да ушаг әдәбијатынын инкишафында ролу вә хидмәтләри чох олмушдур.

Һазырда Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы ушаг әдәбијаты бөлмәсинин 40 нәфәре јахын үзвү вардыр; онларын чоху республикамызда танымыш истәдадлы шаир вә насирдир. Бу јазычылар мәктәбләрлә мөһкәм достлуг әлагәләри сахламаға чалышырлар. Көрүшләр, әдәби конфранслар, китаб мұзакирәләри кечирмәк артыг ән'әнә шәклини алмышдыр. Кечән ил бир груп ушаг јазычысынын Шамахи, Зәрдаб мәктәбләриндәки чыхышлары сәмими гаршыланмышдыр. Сумгајытдакы 21 нөмрәли мәктәбдә јазычы Әләвијә Бабајеванын «Һардасан, дост, һарда» китабынын мұзакирәси кечириләркән, мұәллим вә шакирдләрин чыхышлары һамыны һејрәтә кәтирди. Һәр шејдән әввәл, бу чыхышларын тәбијәси жүксәк иди, икинчиси исә онларын дүңјакөрүшләринин кениш олдуғуну көстәрирди. Чыхыш едәнләр тәкчә бир китаб һаггында данышмадылар, јазычы Әләвијә Бабајеванын бүтүн јарадычылығы һаггында фикир вә мұлаһизәләр сөйләдиләр. Бу факт көстәрир ки, һәммин мәктәбдә әдәбијата мараг вә һәвәс бөјүкдур.

Низаминин, Фүзулинин, Нәсиминин, Вагифин, Сабирин бөјүк поезијасыны инчәлијинә гәдәр билән, дүңја әдәбијатындан кениш хәбәрдар олан, бунлар ушагларә өјрәдән јахшы вә мүдрик мұәллимләримиз чохдур. Бакынын Нәсими районундакы 159 нөмрәли мәктәбдә Севил Әлијеванын јахшы ријазијат мұәллими олдуғуну һамымыз билирик. Анчаг чоху онун поезијаны нечә севдијиндән, шаирләримизин бүтүн поетик нүмунәләрини изләдијиндән хәбәрсиздир. Севил Әлијеванын дәрсини динләјән һәр кәсә елә кәлир ки, о, ријазијат дәрси јох, поезија дәрси кечир. Поезија она

чәтин вә мүрәккәб фәнни бачарыгла вә усталыгла тәдрис етмәкдә дајаг олмушдур. Јахшы, тәләбкар, гајгыкеш, чинди бир мұәллим кими танынмасында, һеч шүбһәсиз, поезија бәсләдији севкисинин бөјүк ролу вардыр.

Мәшһур јазычы вә педагог В. Сухомлинскинин тәчрүбәсиндән кениш истифадә етмәк, ушаглары жүксәк зәвгәлә, мәнәви сафлыг һиссләри илә тәрбијә етмәк, онлары көрпәликдән тәбиәтә, сәнәтә һөрмәт вә мәнәббәт руһунда тәрбијәләндирмәк тәкчә мұәллимләрин јох, һәм дә јазычыларын борчдур. Поезијаны, сәнәти, сәнәткары севдирмәк, инчә һиссләр, жүксәк дүңгулар тәлгин етмәк мәнз мәктәб илләриндән, ушагылыг вә илк кәнчлик чағларындан башланмалыдыр. Ушагларын тәшәккүлүндә вә инкишафында сәнәтин нечә бөјүк рол ојнадығыны изаһ етмәјә еһтијаж јохдур. Ленин мұкафаты лауреаты, бәстәкар Дмитри Кабалевски мүнтязәм сурәтдә мәктәбләрлә әлагә сахламыш, 40 иллик педагожи фәалијәтдән сонра консерваторијаны бураһыб узун мүддәт Москванын 209 нөмрәли мәктәбиндә, биринчи синифдә мусигидән дәрс демишдир. Сонралар јаздығы «Үч балына вә башга шәјләр һаггында» адлы китабында сәнәти, хусусилә мусигини севмәк һаггында ушагларла марағлы сөһбәтләр апармышдыр. О көстәрир ки, әкәр биринчи синиф шакирди дәфтәрдә чәкдији гара-гуранын көзәл олмадығыны билсә, баша дүшсә кәләчәкдә бир дә буна јол вермәз, анчаг көзәллијә чан атар. Буна көрә дә поезијанын, мусигинин, рәсм әсәрләринин, үмумијәтлә инчәсәнәтин бүтүн көзәллијини ушагылыг илләриндән баша салмаг, өјрәтмәк лазымдыр. Көркәмли педагог В. Сухомлински јазыр: «Мусиги тәрбијәси— мусигичи јох, һәр шејдән әввәл, инсан тәрбијә етмәк демәкдир». Һәммин сөзләри ејни илә поезијаја, инчәсәнәтин диқәр жанрларына да аид етмәк олар. Бу мәнәна инчәсәнәт хадимләри кими, ушаг вә кәнчләр үчүн јазан јазычыларын мәктәбләрлә сых әлагә сахламасынын лабүдлүјү бир даһа мејдана чыхыр.

Белә мөһкәм әлагәнин олмасы нәтичәсиндә Ленин мұкафаты лауреатлары Серкеј Михалковун «Һәр шеј ушагылыгдан башлајыр» вә Аннија Бартонун «Ушаг шаиринин гејдләри» адлы китаблары јаранмышдыр. Һәр ики китабда кәнч нәслин тәрбијәси илә әлагәдәр олдуғча марағлы, јени, ибрәтамиз фикирләр, мұлаһизәләр вардыр. Бизим гочаман јазычымыз Микајыл Рзагулузадә дә ушаг әдәбијаты илә, мәктәблә, тәрбијә илә бағлы бир сыра мәгаләләрин мұәллифидир. О, бүтүн мәгаләләрини бир јерә топламышдыр, онлары чап етмәк нијәтиндәдир.

Азәрбајчан ушаг вә кәнчләр әдәбијаты һазырда мұасир дөврүн жүксәк тәләбләринә там чаваб вермәсә дә, һәр һалда мұвәффәғијәтләри чохдур, диғәти чәб едән марағлы әсәрләр мејдана чыхмышдыр. Унутулмаз әдипимиз Абдулла Шаиг вахтилә «Кичик вәтәндашлар тәрбијә едәк» адлы мәгаләсиндә кичик јашлы ушаглар үчүн әсәрләрин азлығыны гејд едирди. Бу күн исә фәрәһлә демәк олар ки, бу кәсир арадан галдырылмышдыр. Аз јашлы ушаглар үчүн чохлу һекәјә, шә'р јазылмышдыр. Бунларын ичәрисиндә елә әсәрләр вар ки, Иттифаг миғјасына чыхмыш, мұкафатлар алмышдыр.

Шаирләрдән Илјас Тапдығын, Мәстан Әлијевин Азәрбајчан Ленин комсомолу мұкафатына лајиг көрүлмәләри, китабларынын Москва нәширијатларында чапдан чыхмалары бизим ушаг әдәбијатымызын бөјүк мұвәффәғијәтидир. Һәр ики шаирин ше'рләри ушагларымыз арасында кениш јайылмышдыр.

Јазычы Әләвијә Бабајеванын «Јерјән пилләләр» китабындакы һекәјәләрдә ушагларын марағлы, рәнкарәнк һәјәти гәләмә алынмышдыр. «Стол үстүндә сирк», «Һөрүкләр», «Сүсән-сүнбүл» вә башга һекәјәләри јазычынын мұвәффәғијәтидир. Шаир Ханымана Әлибәли дә бизим Азәрбајчан ушагларынын мәнәббәтини чохдан газанмышдыр, ушаглар онун ше'рләрини эзбәр билрләр. Онун «Довшанын ад күнү» китабы, сон илләрдә чап олунан диқәр јени китаблары балача охучу-

лар арасында кениш јайылмышдыр. Халидә Һасилованын «Данијарын көзләри», «Дәниздә кәпәнәкләр» кими марағлы һекәјәләрини исә тәкчә Азәрбајчан ушаглары дејил, гардаш республикаларын ушаглары да үрәкдән севирләр. Халидә Һасиловә һәмниш тәзә вә марағлы мөвзулар тапмаға чалышыр, «Нәнәм дә мәктәблидир» кими орижинал һекәјәләр јазыр.

Әзизә Әһмәдованын марағы бир мәсәлә әтрафында даһа чох чәмләшмишдир: тәбиәт! Онун тәбиәтдән вә һејванат әләминдән јаздығы һекәјәләрдә бир инчәлик вар. Јазычы тәбиәтин елә көзәлликләрини сечиб һекәјәләриндә тәсвир едир ки, бунлар балачаларын үрәкләриндә хош дүңгулар ојадыр. «Ону чичәкләр севди» адлы китабындакы һекәјәләр мәнз белә марағлы вә сәмиמידир. Мұәллиф һәмниш јени рәнкләр, јени бојалар тапмаг, тәбиәтин һәр дәфә тәзә бир мәнзәрәсини көстәрмәк үчүн ахтарышларыны мүнтязәм сурәтдә давам етдирир. Тәбијат фәнниндән дәрс дејән мұәллим синифдә бу әсәрләрдән бачарыгла истифадә едә биләр. Чүнки Әзизә Әһмәдованын бу һекәјәләри ушагларда тәбиәтә, һејванат әләминә бөјүк мәнәббәт ојадыр.

Көркәмли шаиримиз Рәсул Рзанын енсиклопедик мә'лумат характерли 12 китабчадан ибарәт ше'рләри балачалар үчүн јахшы һәдијәдир. Шаир, гушлар, һејванлар, чичәкләр, тәрәвәз биткиләри, һәшәратлар һаггында кичик, мәнәли ше'рләр јазмышдыр. Һәр ше'рдә марағлы бир мә'лумат вардыр. Белә ше'рләрин ашағы синифдә охујан, јахуд бағчаја кедән ушаглар үчүн әһәмијәти бөјүкдур. Шаирләримиздән Мирварид Дилбазинин, Никар Рәфибәлинин сон вахтлар јаздығлары бир сыра ше'рләр дә азјашлы ушаглар үчүн нәзәрдә тутулмышдур.

Һәбибә дә мүнтязәм сурәтдә балачалар үчүн јазыр. Онун «Диларә баға кедир», «Мән дә ојнамаг истәјирәм», «Јол верин! Јол верин!», «Сүнбүл кукла» китабларында вә «Көјәрчин» журналынын сәһифәлә-

риндә верилән һекајәләри көстәрир ки, мүүлһф ушаг психолокијасына јахшы бәләдди, ушаг характерләри јаратмагда устадыр. Фуад Тарывердијев вә Рә'на Шыхамирова исә ән чох октабрјатларын һәјатындан бәһс едән һекајәләр јазырлар. Онларын «Көјәрчин» журналында дәрч олунан һекајәләриндә октабрјатларын тәһсил, әмәји, јахшы вә мә'налы ишләри өз әксины тапмышдыр.

Ушаг ше'римиздә халг әдәбијатындан истифадә етмәк мејли чох күчлүдүр. Тејмур Елчинин «Шәкәрим, дузум» китабындакы бир чох ше'рләр халг руһуна јахындыр. О, фолклорумуздан јарадычы шәкилдә истифадә етмиш, онларә јени мәзмун вермишди. Шаир халг әдәбијатынын тәкчә мөвзуларындан дејил, ојнаг, әлван ритмик хүсусијәтләриндән, дил-ифадә көзәлликләриндән истифадә етмәјә дә хүсуси диггәт јетирмишди. «Мән дә, мән дә», «Ушүдүм», «Елчан», «Ики овчу» ше'рләри билаваситә халг әдәбијатынын тәсири алтында јазылмышдыр.

Һикмәт Зијанын, Фикрәт Садығын, Мәммәд Асланын, Заһид Хәлилин ше'рләриндә дә халг әдәбијатындан кениш истифадә олунмушдур. Бу исә ше'рләрә дузлулуг, ширинлик кәтирмишди. Мәммәд Асланын «Сәһәри ким ачыр?» китабында халг әдәбијаты руһунда јазылмыш нә гәдәр тәрәвәтли, ојнаг вә әлван ше'рләр вардыр! Шаир кәнд мәнзәрәләрини вермәкдә, кәнд ушагларынын һәгиги, чанлы образыны јаратмагда маһирди. Тәбиәт онун ше'рләриндә о гәдәр тәбии вә һәјати верилир ки, тәсвирин дәгиглијинә, дүзкүнлүјүнә һејран галмамаг мүмкүн дејил. Һикмәт Зијанын «Гардашлар овда», Фикрәт Садығын «Көјдә нә вар» адлы тәзә китаблары Јазычылар Иттифагынын ушаг әдәбијаты бөлмәсиндә мүзакирә едилмиш, јүксәк гнјмәтләндирилмишди. Һ. Зијанын тәмсилләри һаггында ичтимаийәттин фикри мүсбәтди. Елә мәктәб јохдур ки, орада Һ. Зијанын тәмсилләриндән хәбәрсиз олсунлар. Бу факт көстәрир ки, онун тәмсилләри күтләр

арасында, еләчә дә мәктәблиләр арасында кениш јайылмышдыр. В. Нәсибин, Ј. Нәсәнбәјин, С. Мәммәдзәдәнин, Ч. Мәммәдовун, Мир-Сабирин, истә'дадлы кәнчләрдән Аләмзәр Әлизадәнин, Рафиг Јусиф-оғлунун ше'рләрини көтүрсәк, әз-јашлы ушаглар үчүн јаранан әдәбијатын боллуғу ајдын көрүнәр. Ибтидан синиф мүүлһмләри үчүн көрүн нә гәдәр зәнкин материал вардыр. Әкәр Абдулла Шаиг сағ олсајды, бу зәнкин әдәбијаты көрүб үрәкдән севинәрди.

Јенијетмәләрин һәјаты јазычыларын диггәт мәркәзиндәди. Г. Илкин вахтыла «Тәзә шакирд», «Тарих мүүлһми» кими мараглы, тәрәвәтли һекајәләр јазмышдыр, бу һекајәләрдә мүүлһмләрдән, шакирдләрдән бәһс етмишди. Оун «Әмрүн оғлан чағлары» повести фәдакар бир мүүлһмә һәср олунмушдур. Әсәрин гәһрәманы Шәмс адлы бир мүүлһмиди. О, ингилабын илк илләриндә кәнд мәктәбиндә фәалијәтә башлајыр; бүтүн чәтинликләринә кәрир, кәнд совети сәдри Сәмәндәрин ән јахын көмәкчисинә чеврилир. Мүүлһф кәркин вә мараглы һадисәләри Шәмсин дилиндән верир.

Јенијетмәләр, кәнчләр һаггында С. Гәдирзәдә, Ә. Әјлисли, С. Сүлејманов, И. Мәлиқзәдә, С. Азәри вә башгалары да мараглы һекајәләр, повестләр јазмышлар. Јазычы Елчин дә јенијетмәләрдән, кәнчләрдән јазмаға күчлү мејл едир. Оун һекајәләриндә ушагларда, кәнчләрдә мүшәһидә едилән мешшанлыг, шәһрәт-пәрәстлик, егоистлик кими мәнфи һаллара гаршы чидди е'тираз вардыр.

Тәәссүф ки, мүасир мәктәб вә бүкүнкү мүүлһмләрин һәјаты һәлә әдәбијатымыза кәлиб чыхмамышдыр, бу мәсәлә көлкәдә галмышдыр. Нәдәнсә јазычыларымыз индики мәктәбин вәзијәти, шәраити, һәјаты, мүүлһмләрин чәтин вә мараглы ишләри илә аз марагланырлар. Көрүшләр дә јахшыдыр, мүзакирәләр дә, амма мәктәблә әлағә тәкчә бунларла мәһдудлашмамалы, онун даһа дәрин көкләри, даһа кениш әлағәләри олмалыдыр.

Мүасир мәктәбин бир сыра чидди проблемләрини әдәбијатымызда әкс олунмамасы һамыны нараһат етмәлиди. Чүнки индики дөврдә мәктәб һәјатынын проблемләри кәләчәклә бағлыдыр, башга чидди ичтимаи проблемләрә әлағәдардыр. Јазычы Халидә Нәсированын «Қаман» повестиндә мәктәб дә вар, мүүлһм дә. Повест дә мараглыдыр. Анчаг о, мүһарибә дөврүндә фәдакарлыгла чалышан, дәрдә-гәмә дөзмәји бачаран бир мүүлһм һаггында јазмышдыр. Неч шүбһәсиз, белә әсәр дә лазымдыр. Јахуд кәнч јазычы Гәриб Мәһдијевин «Әлифба» адлы повести дә мәктәб һәјатындан бәһс едир. Лакин сијаһы бунула мәһдудлашыр. Даһа башга әсәр ады чәкмәк мүмкүн дејилди. Азәрбајчанын ушаг вә кәнчләр үчүн јазан јазычылары мәктәб һәјатынын рәнкарәнк, кешмәкешли, зиддијәтли, мүрәккәб, чәтин, ејни заманда ишыгы, нәчиб, көзәл, мараглы һәјатындан әсәрләр јазмаға сә'ј көстәрмәлидириләр.

Ингилаби вәтәнпәрвәрлик мөвзусу тәкчә бизим Азәрбајчан әдәбијатында дејил, үмумән совет әдәбијатында ән мүһүм, ән лазымлы мөвзулардан бири сајылыр. Бу мөвзуда әсәр јазмаг чох нәчиб вә хејир-хаһ бир ишди. Бизим әдәбијатда бу саһәдә чалышан јазычыларымызын сајы о гәдәр чох дејилди. Биринчи нөвбәдә, Ејнулла Ағәјевин адыны чәкмәк истәјирик. Чүнки бу унутулмас, гочаман јазычы ингилаби кечмишимиздән, Бөјүк Вәтән мүһарибәсиндән, динч гуручулуғ илләриндән јазанда бүтүн фикир вә диггәтини гәһрәмәнлыг, чәсарәт, гүдрәт кими мотивләрин ишыглан-дырылмасына јөнәлтмишди. Јазычы үчүн халг вә вәтән јолунда чанындан кечән, горхмаз, икид, мәтин инсанлар һәмшиә доғма вә әзиз олмушдур. Е. Ағәјев әсәрләриндә белә инсанлардан сөһбәт ачмағы, онлар бир-биринә охшамајан гәһрәмәнлыгыны тәсвир етмәји чох севирди. Јазычынын гәһрәмәнлары мәнәви чәһәтдән јүксәк, ирадә чәһәтдән мөһкәм, јенилмәз вә гүдрәтли адамлардыр. Онларын һамысыны: бөјүјүнү дә, кичијини дә бөјүк бир мәгсәд вә идеал бирләшидириләр.

О, гәһрәмәнлыг мотивләрини верәкән, тарихи һадисәләрин дәгиг, дүзкүн олмасына, тәбии, чанлы чыхмасына, бир-бирини тәкрат етмәјән епизодлары, әһвалатлары өн плана чәкмәјә чалышмышдыр. Јазычынын «Шишпапаг», «Гырмызы республика», «Јағыш маһнысы» кими повестләриндә мәнз белә чәсур вә икид гәһрәмәнларын һәјатына кениш јер верилмишди.

Г. Илкин «Галада үсјан», «Шимал күләји» романларында ингилаб илләриндә гәһрәмәнлыг көстәрән кәнчләрин, јенијетмәләрин һәјаты кениш ишыглан-дырылмышдыр. Белә гәһрәмәнлыг мотивләри илә долу әсәрләри ушаглар чох севирләр. Бә'зи повест вә һекајәләр ингилаб мөвзусунда олмаса да, бу мөвзуда јазылмыш әсәрләрин чәркәсинә даһил едилә биләр. Мәсәлән, А. Алексинин «Бешинчи сырадакы үчүнчү», В. Крапивинин «Гылыч ојнадан оғлан», Е. Ағәјевин «Дәчәлләр» повестләри, шаир Ә. Кәримин Полшада јашамыш, јазычы вә педагог Јануш Корчакын мәрдијиндән, тәрбијә етдији ушаглары сон ајагда атмајыб, онлар бирликдә өлүмә кетдијиндән данышан поемасы ингилабдан бәһс етмир; анчаг бу әсәрләрин гәһрәмәнлары бизим ингилабчыларын руһуну, мүбаризә әзмини өзүндә горујуб сахлајыблар. Чәсарәтлә демәк олар ки, бу әсәрләрдәки ингилаби руһ һәмин мөвзуда гуру фактлар әсасында јазылмыш әсәрләрдән гатгәт күчлүдүр.

Буна көрә дә ингилаби вәтәнпәрвәрлик мөвзусу дедикдә ону дар вә мәһдуд мә'нада башга дүшмәк дүзкүн дејил. Бу мөвзунун сәрһәдләри даһа кениш вә әһтәлидириләр. Бура чәмијјетимиздәки јарамаз һаллара гаршы мүбаризәни дә, антиподлар гаршы нифрәт һиссини дә әләвә етмәк олар.

Пионерләрин, јухары синиф шакирдләринин һәјатындан да мараглы әсәрләримиз вардыр. Нәриман Сүлејмановун «Новрузкүлү» китабында топланан һекајәләрдә чәсур, ағыллы, ирадәли ушагларын һәјатындан, хүсусилә кәнд мәктәблиләринин һәјатындан мараглы лөвһәләр јарадылмышды. Әмраһ Әмра-

новун гәһрәман пионерләр һагында жаздығы һекајәләри мәктәблиләр һәвәслә мütалиә едирләр. Бајрам һәсәнов исә «Ајаз» повестиндә Азәрбајчан вә ермәни ушагларының достлуғундан жазмыш вә бу әсәр Москваның «Детскаја литература» нәшријаты тәрәфиндән чап едилмишдир. Шамил Хуршудун «Дәлихај» повестиндә орта мәктәбин сон синфиндә охујан Сәбуһинин тәһсил, дәчәллији, илк севкиси, достлуғу, һәјәчанлары, һәм гәрибәлији, һәм дә дүзлүју, сафлығы јахшы верилмишдир.

Јазычы Сүлејман Вәлијев тәкчә Азәрбајчан ушагларының јох, ејни заманда, башга гардаш халгларың ушагларының да севимли јазычыларыңдан биридир. Онун «Шор чүллүтү» повестинин мүвәффәгијәти һамыја мә'лумдур. Бу повест дәфәләрлә Москвада бурахылмыш, украин, гырғыз, молдав дилләринә тәрчүмә едилмишдир. Бу јахыңларда Сүлејман Вәлијевниң һекајәләриндән, «Шор чүллүтү» вә «Бығлы аға» повестләриндән ибарәт «Гызыкүл дәстәси» адлы јени китабы «Детскаја литература» нәшријаты тәрәфиндән чапдан чыхмышдыр.

Јазычыларың мәктәпләрлә әлағә сахламасы илә бағлы мүәллимләрин бөјүк ролундан, фәалијәтиндән данышмамаг олмаз. Белә мөһкәм

әлағә үчүн мүәллимләрин дә тәшәббүсү, фәдакарлығы, мәнәббәти, гајғысы һагында дүшүнмәк лазымдыр. Јазычылары, онларың тәзә чыхан әсәрләри илә әлағәдар мүнтәзәм сурәтдә мәктүб јазан, өз фикр вә мүлаһизәләрини билдирән мүәллимләр бизим арамызда, тәәсүф ки, аздыр. Јазычыларың әмәк адамлары илә, алимләрлә достлуғундан чохла мисаллар кәтирмәк олар. Анчаг мүәллимләрлә јазычыларың достлуғу һагында бир-ики мисал демәк олар, вәссалам. Һалбуки һәм јазычыларың, һәм дә мүәллимләрин вәзифәси, иши, мүбаризәси, гајәси ејнидир: коммунизм чәмијјәтинә лајиг јени вәтәндашлар тәрбијә етмәк!

«Кәнчлик» нәшријаты һәр ил ушаглар үчүн чохла әдәбијат бурахыр. «Пионер», «Көјәрчин» журналларының, «Азәрбајчан пионери» гәзетинин, башга мәтбуат органларының сәһифәләриндә ушагларымыз үчүн күлли мигдарда ше'р, һекајә, нағыл дәрч олунур. Бүтүн бунлардан хәбәрлар олмаг, ән јахшыларыны сечиб ушаглар арасында јаймаг, һеч шүбһәсиз, мүәллимләрин борчудур. Биз әминик ки, јазычыларымыз Бејнәлхалг ушаг или олан 1979-чу илдә вә үмумијјәтлә, бундан сонра мәктәб мөвзусуна даһа чох мүрачнәт едәчәк, онларың мәктәпләрлә әлағәләри даһа да кенишләнәчәк вә мөһкәмләнәчәкдир.

□

Баш редактор: **Әждәр Агајев.**

Редаксия һеј'әти: **Тәһир Әлијев** (мәс'ул катиб), **Әбдүл Әлизадә**, **Нурәддин Казымов**, **Тәјјар Мусајев** (баш редактор мүавини), **Јусиф Талыбов.**

Техники редактор: **Валәһ Садыгов.**

Корректорлар: **Сәријә Новруз гызы**, **Рәсубә Рәһимова.**

Јығылмаға верилмиш 29/І-1979-чу ил. Чапа имзаланмыш 11/ІІІ-1979-чу ил.
Кағыз форматы 70×108¹/₁₆—2,0 кағыз вәрәги, 4,0 чап вәрәги, 5,6 шәрти чап вәрәги, 5,2 мүәллиф вәрәги.

ФГ 14121

Сифариш 690

Тираж 18730.

Редаксияның уңваны: 370000. Бақы, Низами күчәси, 58, телефонлар: 93-13-45, 93-55-82.

Бақы шөһәри, «Коммунист» нәшријатының мәтбәәси.